

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ОДЯГ

Населення цього краю, як і все населення західноукраїнських областей, протягом століть знаходились під чієюсь владою (польська, австрійська). Географічне положення Гуцульщини в оточенні сусідніх народів зумовили деякі відмінності в господарстві, культурі та побуті місцевого населення, в тому числі і в народному одязі (Головацкий, 1867, "Гуцульщина", 1987, Клапчук М., 1975, Кульчицька, 1959, Матейко, 1977. Шухевич, 1901, Falkowski, 1937, Kolberg, 1882, 1883, 1888, 1889). Одяг місцевого населення з XVIII-XX століть показаний у додатках.

Чоловіча сорочка (туніка) була довгою – до колін, її одягали поверх суконних кольорових штанів – крашениць (з білого та червоного сукна – гачі) або вузьких полотняних штанів – поркениць, які підперізували широким поясом. В гірських районах Карпат ще й досі зберігаються давні прямоспинні форми одягу – кептар (детальніше про це йтиметься нижче), сердак (петек), що їх одягали поверх сорочки.

Петек – короткий верхній одяг з рукавами прямоспинного крою, із вставними клинами по боках, шви якого прикрашались вовняними нитками, переважно червоного і жовтого кольорів; перед петека, бічні клини, стоячий комір – вишивкою, спереду нашивались волічкові гудзики та китиці. Петеки оздоблювались поширеними мотивами вишивки – зубчиками, зірочками. Петек, прямоспинного крою, переважно, чорного або темно-коричневого кольору.

Взимку чоловіки і жінки носили кожухи, найбільш поширеними були з відрізною спинкою, апліковані вовняними нитками. Півкороткі, сягаючі колін кожухи, обшивались хутром.

Чоловіки ще до початку XX століття носили довге розпущене волосся з проділом зліва направо, а у жінок – по середині голови. З головних уборів значного поширення набув чорний фетровий капелюх – кресаня, дно якого було обведене золотистим галуном, мосяжною узорною бляхою або різноколірними шнурками. Молодь оздоблювала кресаню пір'ям глухаря або павиними перами. Збоку кресані звисали круглі вовняні кутасики, а знизу – ремінець червоного сап'яну, вибитий узорно мосяжними каплями. Взимку гуцули носили шапку – клепаню з червоного або темно-синього сукна, підбиту баранячим хутром і облямовану лисячим хвостом. Клепаня покривала голову і вуха та сягала аж під шию. Кінці клепані можна було піднести догори і зав'язати на тім'ї. Поряд з клепанею, іноді, носили ще й шлик з червоного сукна, опушений чорним баранячим хутром. В деяких селах носили чорну баранячу шапку, підбиту білим смушковим хутром.

Крім звичайних постолів, побутовали ще й закаблучені, які мали кінці передків, загнуті до середини. Пізніше почали носити також постолі на дві пряжки з широким поясочком для прикріплення п'ятки. Взимку чоловіки обгортали босі ноги суконною онучею, потім одягали на них постолі і зверху обмотували їх шнурками. Жінки носили взимку вовняні шкарпетки – капчурі, на які одягали постолі або чоботи на вузьких і високих каблуках з підківками. Чоботи носили морщені (рісовані) на шість, вісім, десять рядів, пошиті з чорної шкіри. До рісованої пришиви пришивали тверді, зшиті ззаду халяви на хутрі.

Тут переважали жіночі сорочки з призборюванням навколо шиї, довгі (нижче колін). Крім цього, на Гуцульщині зберігся до сьогоднішнього дня найстаріший тип жіночого одягу – незшиті двоплатові запаски яскравих червоних і жовтогарячих тонів. Їх одягали одну (з полотняним фартухом) або дві. Великим багатством стонованих коборів відзначались двоплатові запаски, переткані сухозлітками. На початку XX століття увійшли в побут спідниці з фабричної тканини, підпоясані крайками, з запасками із кольорової вовняної тканини.

Своєрідним обрядовим (весільним) одягом була гугля. За визначенням В.Поль (Pol, 1966), гугля чи манта гуцулів має форму великого мішка, розпоротого, а, вірніше, не зашитого з одного боку. Вдягається на голову нерозпоротим кутком мішка, що обгортає тіло, з капюшоном, яким можна закрити голову. У Микуличині у гуглях ходили княгині до 1939 років, їх також уживали тоді старі баби, що не мали на відданні жодних дітей чи внуків.

Високими художніми якостями відзначались прикраси гуцулів – персні та обручі для стягування хусток на шиї, застібки одягу (чепраги), нашійні прикраси, чоловічі нагрудні медальйони, бляхи для капелюхів та поясів тощо.

Ще на початку XX століття на Гуцульщині вживалось намисто з різнокольорових пацьорок. В зачісках і головних уборах гуцулів збереглися нашарування минулих епох. Дівчата заплітали волосся в косу разом з ниткою (шворкою), на яку нанизували мідні гудзики. Для збереження зачіски дівчата прив'язували кінці кіс на тім'ї червоною стрічкою, яку зав'язували на потилиці. Всю зачіску оздоблювали живими квітами – закосичували. Старші дівчата підв'язували під підборіддям червону узорчасту хустку і, зав'язавши її на тім'ї, опускали кінці з тороками за головою.

Доповненням до одягу гуцулів були дерев'яні різьблені і оздоблені металом топірці і кефели. Жінки носили палиці з мосяжною галкою на кінці. Крім цього, одяг доповнювали художні вироби з шкіри – сумки (ташки, табівки, тобілки) і ткані вовняні торбини (тайстри, дзьобенки). У плоских шкіряних ташках верхня частина покривалась плоскими мосяжними гудзиками (бовтиці), між якими набивались дрібні гудзички (бобрики). Пізніше ташки почали оздоблювати шматками шкіри, набитими купованими мосяжними каплями. Тайстри – ткані на вовняній основі і переткані вовняним поробком сумки з чинуватим переплетенням. На табівках інколли виступали орнаментальні композиції з рослинними мотивами. Дзьобенки (орнаментовані торбини) ткали у клітинку, утворену вузькими гладкими смужками, переважно жовтих і червоних кольорів.

Визначними майстрами виробів з шкіри були майстри з околиць Микуличина – Андрій Косило (Дора-Ямна) – виготовляв писані ремені та ташки, Василь Косило (Ямна) – шив кожухи, виготовляв писані ремені, ташки і постолі (з-за браку мосяжних прикрас прикрашав свої вироби алюмінієвими цвяхами з фігурними головками), Михайло Мельник – виготовляв постолі, Михайло Ясюк — виготовляв постолі. Цікава і така деталь – В.Косило пару постолів робив 3 дні і продавав її за 18-30 карбованців.

Було б несправедливо, якби не звернути особливу увагу на вишивки та кептарі цього краю, про що йтиметься нижче.